

ані досліджен-
перетворення
артість товарів
значається, «з
оварів, вироб-
з іншого боку,
які проводять-
які складають
10, встановлен-
инкової ціни.
оректним і по-
«раз остання
», підкреслює

уючу дію, яку
юпит і пропо-
; що «дійсні
зиробництва...
юдії попиту і
виявляються
ше тоді, коли
ти, тобто по-
між попиту
з боку, лише
вої вартості і,
у знижити ці
і відношення
вельми важ-
вз міркувань,
ь сьогоднішні

і подальшого
итики Марк-
зовані самим

варів регулює
стання регу-
й коливання-
отже, загаль-
кон вартості

тому припу-
юваються:
овою ціною,
ової вартості,
инкової вар-
сті попиту і
ідком дії за-
виробницт-
ення в трьох
із цього пи-
дослідження

залежить від
ці сукупним
іпадає з се-
рблюваною

Література

- ¹ Более подробно см.: Первоначальный вариант «Капитала» ... — Гл. 6, разд. 2.
² Маркс К., Энгельс Ф. Соч.— Т. 29.— С. 212.
³ Там же.— Т. 46, ч. 2.— С. 49, 92.
⁴ Там же.— С. 267, 268.
⁵ Там же.— С. 274.
⁶ Осадчая И.М. Консерватизм против реформизма.— М., 1988.— С. 154.
⁷ Как удалось установить японским марксоведом Изуми Омуре и Фумикацу Йодида, а также исследователям из ГДР Манфреду Мюллеру и Вольфгангу Фокке, последовательность создания отдельных частей рукописи была такова, что XVI тетрадь была написана прежде VI—XV тетрадями, лишь нумеруя тетради по завершении всей работы над вторым черновым вариантом «Капитала», Маркс фактически расположил их в логическом, а не в хронологическом порядке (подробнее см.: Beitrage zur Marx — Engels — Forschung.— Berlin. 198.— Н. 16.— S. 175—194.).
⁸ Маркс К., Энгельс Ф. Соч.— Т. 48.— С. 257.
⁹ Там же.— С. 258—259.
¹⁰ Там же.— С. 270—271.
¹¹ Там же.— С. 274.
¹² Там же.— С. 278.
¹³ Там же.— С. 274.
¹⁴ Там же.— С. 279.
¹⁵ Там же.— Т. 26, ч. 2.— С. 187—188.
¹⁶ Согласно более поздним представлениям Маркса, первым таким посредствующим звеном должно было стать, очевидно, рассмотрение товара как продукта капитала, как товарной массы.

Имея в виду определение цены, Маркс отмечал, что, когда товар выступает как продукт капитала, это определение сначала изменяется «формально», но позже — действительно в ценах производства» (см. там же, Т. 49.— С. 26).

- ¹⁷ Там же. Т. 26, ч. 2.— С. 222—223.
¹⁸ Там же.— С. 223—224.
¹⁹ Там же.— С. 205.
²⁰ Кузьмина И.Г. К истории разработки К. Марксом теории средней прибыли и цены производства // Из истории марксизма и международного рабочего движения.— М., 1973.— С. 135—166.
²¹ Маркс К., Энгельс Ф. Соч.— Т. 25, ч. 1.— С. 171.
²² Там же.— С. 177.
²³ Там же.— С. 178.
²⁴ Там же.— С. 183—184.
²⁵ Там же.— С. 184.
²⁶ Там же.— С. 180.
²⁷ Там же.
²⁸ Там же.— С. 191.
²⁹ Там же.— С. 189.
³⁰ Там же.— С. 195.
³¹ Там же.— С. 196.
³² Там же.— С. 207—208.
³³ Тронев К.П. Категории рыночная стоимость и рыночная цена в III томе «Капитала» // Вестник Московского университета. Экономика.— 1973.— № 3.— С. 208.
³⁴ Маркс К., Энгельс Ф. Соч.— Т. 25, ч. 1.— С. 197.
³⁵ Там же.— С. 200.
³⁶ Там же.— С. 215.

УДК 338.242.009.11

О.В. Воронянська

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ НОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ ТА ОЦІНКА ЇХ ЕФЕКТИВНОСТІ

Розглядається взаємозв'язок організаційно-правових форм власності і ефективності виробництва сільськогосподарської продукції.

Теоретичні і практичні проблеми ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств є предметом дослідження багатьох науковців та науково-освітніх закладів. Ринкові умови, які формуються в Україні, нестача та зростання цін на основні і оборотні засоби ви-

робництва змусили ретельніше досліджувати питання, пов'язані з економічною ефективністю їх використання. Створена законодавча і нормативна база для здійснення аграрної реформи, а також її науково-методичне забезпечення потребують удосконалення.

© О.В. Воронянська, 2008

Під час створення підприємства важливим є доцільне обрання його організаційно-правового статусу. Правильність вибору можна підтвердити системою показників, яка в динаміці відображає ступінь результативності виробництва, дає можливість порівняння з іншими підприємницькими структурами такої ж спеціалізації та з встановленими нормативами. Порівняльна оцінка ефективності функціонування підприємств різних організаційно-правових форм дає можливість керівництву за рахунок переваг обраного виду підприємства досягати більш значних результатів, використовуючи нові управлінські, економічні та технологічні заходи, які мають на меті збільшення обсягів виробництва продукції, підвищення її якості, зниження собівартості.

Проблеми підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств знайшли своє відображення у наукових працях вітчизняних вчених економістів-аграрників: В.Я. Амбросова, В.Г. Андрійчука, П.І. Гайдуцького, П.М. Макаренка, В.Я. Меселя-Веселяка, П.Т. Саблука, А.В. Юрчишина та багатьох інших.

Разом з тим практичне здійснення аграрних перетворень виявило ряд проблем, які потребують вирішення. На сьогодні не сформовано реального власника й ефективного господаря землі, раціональних господарських структур та соціально-виробничої інфраструктури, низькою є екологічна безпека виробленої продукції та сільськогосподарського виробництва в цілому. Тому актуальним є на основі системи показників економічної та екологічної ефективності визначити взаємозв'язок організаційно-правової форми підприємства і рівня еколого-економічної ефективності.

З'ясувати наявність взаємозв'язку між організаційно-правовою формою сільськогосподарського підприємства та економічною ефективністю виробництва продукції. Довести необхідність врахування в системі показників економічної ефективності показників екологічної ефективності як таких, що суттєво впливають на рівень доходності господарства.

Наслідком реформування аграрного сектора стала трансформація з колективної в приватну форми власності на землю і майно. На селі сформовані такі сільськогосподарські підприємства, як акціонерні товариства відкритого і закритого типів, господарські товариства з обмеженою і повною відповідальністю, сільськогосподарські виробничі і обслуговуючі кооперативи та інші види підприємств ринкового спрямування¹. Державна власність, яка існувала в радянські часи, залишилась, значно поступившись приватній.

Якщо в 1990 році переважною формою власності була колективна (82,3%), то в 2005 році — приватна (99,3%). Питома вага державної власності знизилася з 17,7% до 0,7%.

Указ Президента України «Про необхідні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 3 грудня 1999 року прискорив реформування 390 колишніх колективних сільськогосподарських підприємств Запорізької області, на базі яких на 1.03.2000 року було створено 770 нових господарських формувань, з тому числі 249 господарських товариств, 76 приватних (приватно-орендних) підприємств, 71 сільськогосподарських виробничих кооперативів, 366 фермерських господарств. За три роки відбулися значні зміни, найбільшу питому вагу в структурі підприємств різних форм господарювання займають фермерські господарства — 74,0% (рис. 1).

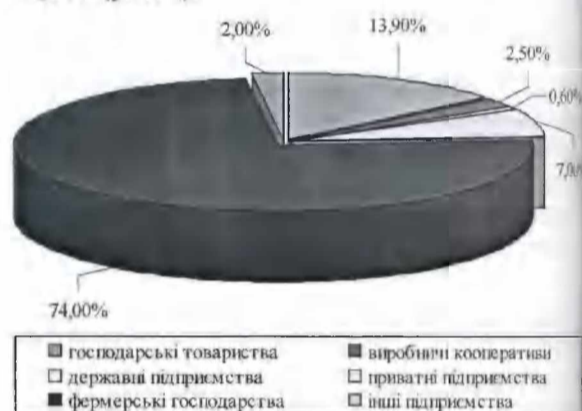

Рис. 1. Структура аграрного сектора Запорізької області за організаційно-правовими формами у 2005 р.

Існуючі форми сільськогосподарських підприємств мають певні відмінності щодо організаційної структури, структури управління, формування статутного фонду, розподілу результатів виробництва. Земельний фонд у них формується переважно на основі оренди. Більшість зазначених агроформувань використовують найману працю, за винятком сільськогосподарських кооперативів, учасники яких обов'язково беруть участь у процесі виробництва.

Особисті фермерські господарства ведуть виробничу діяльність на власних земельних ділянках, використовують індивідуальну і сімейну працю.

Державна форма власності в сучасних умовах представлена державними підприємствами, господарствами сільськогосподарських науково-дослідних установ і навчальних закладів, підсобними господарствами державних підприємств, іншими державними сільськогосподарськими підприємствами.

Завданням на найближчі роки є розвиток і зміцнення багатоукладної ринкової системи господарювання з формуванням конкурентоспроможних підприємств, які будуть спроможні забезпечити ефективне використання землі, основних засобів, робочої сили, вести розширене виробництво з урахуванням вимог екологічної безпеки.

ективність виробництва як економічна дія відображає співвідношення між витратами ресурсами й одержаними результатами, характеризується натуральними та вартісними показниками²:

урожайність сільськогосподарських культур (гн/га);

собівартість виробництва одиниці продукції (гн./ц);

вартість валової продукції та її збільшення (гн.), в тому числі в розрахунку на 1 га (гн.);

поточні виробничі витрати, у тому числі в розрахунку на 1 га (гн.);

чистий дохід, у тому числі в розрахунку на 1 га (гн.);

річний економічний ефект, у тому числі за 1 га (гн.);

прибуток, у тому числі на 1 га (гн.).

Зведені показники економічної ефективності в ринкових умовах не в повній мірі відповідають своєму призначенню — характеризувати ефективність використання тих чи інших ресурсів.

Доповнити систему показників можна показниками, які розраховують на 1 тис. грн. матеріально-грошових витрат і на 1 тис. грн. інвестицій. Вважаємо, що за такого підходу до визначення економічної ефективності виробництва існує можливість більш глибокого аналізу (табл. 2).

З даних табл. 2 видно, що найкращі результати роботи в приватних підприємствах, бо вони найбільш ефективно використовують трудові і матеріальні ресурси. В цих підприємствах у 2003 році на 1 тис. грн. вартості активів вироблено понад 425,9 тис. грн. товарної продукції й одержано прибутку на 100 га сільськогосподарських угідь 40,4 тис. грн. Рівень рентабельності у приватних підприємств також найвищий і дорівнює 6,2 %. Найгірші показники виявились у виробничих кооперативах. Так, на 1 тис. грн. вартості активів одержано всього 184,4 тис. грн. товарної продукції, а на 1 середньорічного працівника — 10,8 тис. грн., в розрахунку на 100 сільськогосподарських угідь одержано 4 тис. грн. збитків. Рівень збитковості склав 9,4 %.

Таблиця 2

Показники економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції в підприємствах України різних організаційно-правових форм (2003 рік)

Показники	Державні	Недержавні	В тому числі			
			Господарські товариства	Приватні підприємства	Виробничі кооперативи	Інші
Валова сільськогосподарська продукція в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.	3187	1388	1325	2024	1277	3122
Валова сільськогосподарська продукція в розрахунку на 1 тис. грн. вартості активів	66,4	55,1	61,9	50,8	48,7	70,3
Чистий дохід	-11,7	8,3	9,4	40,4	-4,0	8,5
Прибуток на 1 тис. грн. вартості активів	11,4	15,5	17,6	16,1	10,8	15,6
Вартість активів	134,5	229,3	301,4	425,9	184,4	328,6
Рентабельність, всього, %	-4,3	15,3	16,1	15,5	6,3	18,7
Рентабельність в рослинництві	6,0	8,0	7,0	12,5	6,5	1,5
Рентабельність в тваринництві	-14,7	5,9	8,5	2,7	-5,9	3,4

Господарські товариства мають найкращі показники використання трудових ресурсів. В таких підприємствах на 1 середньорічного працівника одержано 17,6 тис. грн. Але в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь одержано майже в три рази менше прибутку. Підприємства інших організаційно-правових форм показали результати гірші за виробничі кооперативи, але гірші за державні підприємства і господарські товариства. Валова продукція в розрахунку на 1 середньорічного працівника одержано 15,6 тис. грн., в розрахунку на 1 тис. грн. вартості активів — 328,6 тис. грн. Одержано прибутку на кожні 100 га сільськогосподарських угідь 8,5 тис. грн.

Найвищі показники економічної ефективності в приватних господарствах. Щодо державних підприємств, які краще забезпечені основними оборотними засобами виробництва, то вони мали прибуток в розрахунку на 100 га

сільськогосподарських угідь 11,7 тис. грн., але рівень рентабельності у них від'ємний і дорівнює 6,3 %, і на 1 тис. грн. вартості активів одержано тільки 134,5 грн. товарної продукції.

Прагнення суспільства покращити якість життя населення має бути спрямоване на створення товарів народного споживання на основі екологічно чистих технологій. Пріоритетного значення на цьому шляху набуває виробництво продуктів харчування як в самому сільському господарстві, так і на підприємствах переробної промисловості.

Тому головним аргументом у виборі тієї або іншої форми господарювання і власності повинна стати можливість виробляти на одиницю земельних і трудових ресурсів найбільшу кількість екологічно чистої продукції, використовуючи найновітніші екологічно безпечні технології.

У зв'язку з помітним зниженням родючості ґрунтів, оцінку взаємозв'язку ефективності, видів

власності на землю і майно і форм організації виробництва доцільно здійснювати з урахуванням стану земельних угідь, застосовуючи поряд з іншими показниками екологічної ефективності їх використання.

В Україні останніми роками набула поширення перспективна форма організації сільськогосподарського виробництва, що ґрунтується на співпраці сільськогосподарських і промислових підприємств на основі оренди останніми землі і майна.

ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча» Донецької області організує сільськогосподарське виробництво на орендованих сільськогосподарських угіддях площею понад 155 тис. га. Металургійний комбінат ВАТ «Запоріжсталь» орендує у власників п'яти сільськогосподарських підприємств Запорізької області землю площею 17,5 тис. га та майно. Економічна ефективність виробництва сільськогосподарської продукції в цих господарствах в 2–3 рази вища, ніж в середньому по підприємствах Запорізької області. В сучасних умовах інвестиції промислових підприємств у розвиток аграрних господарств є основою зростання дохідності сільськогосподарського виробництва.

Надзвичайно важливим у таких об'єднаннях є можливість використовувати виробничу інфраструктуру промислових підприємств, мати доступ до сучасних технологій, допомога в придбанні високопродуктивної техніки, підвищенні кваліфікації кадрів.

Процес реформування сільськогосподарських підприємств триває, тому робити остаточні висновки щодо пріоритетності тієї або іншої організаційно-правової форми передчасно. Але

станом на 1.01.2004 року найбільш ефективним за обсягами товарної продукції в розрахунку на 1 тис. грн. вартості активів, одержання прибутку на 100 га сільськогосподарських угідь та рівне рентабельності виявилися приватні підприємства. Хоча в цілому економічна ефективність виробництва в сільськогосподарських підприємства залишається невисокою.

Проведена оцінка загального рівня ефективності виробництва за наведеними показниками показує лише співвідношення між одержаними результатами і витратами окремих видів ресурсів. Для того, щоб дослідити вплив організаційно-правової форми підприємства на економічну ефективність виробництва, необхідно з усієї сукупності існуючих показників відібрати ті, які найбільш повно будуть характеризувати такий взаємозв'язок. Заслужує на увагу той факт, що оцінювати ефективність використання ресурсів необхідно у взаємозв'язку з рівнем забезпеченості ними підприємств, тому що ресурси є основою формування обсягів виробництва.

Зважаючи на те, що у зв'язку із зміною курсу Президента і Уряду на соціальну спрямованість виробничої діяльності, розглядати економічну ефективність у відриві від екологічної ефективності було б недоцільно.

Література

¹ Смагин Б.И. Определение частных показателей эффективности в аграрном производстве // Аграрная наука.— 2003.— № 3.— С. 7.

² Річні звіти відділу реформування агропромислового виробництва Управління АПК в Запорізькій області за 2001–2003 рр.

УДК 330.115

Е.А. Заболотня

ВЛИЯНИЕ ВОЗМУЩЕНИЯ ФУНКЦИИ НА ПОВЕДЕНИЕ ИНВЕСТОРА В МОДЕЛЯХ ПРОИЗВОДСТВА

В данной статье рассмотрены модели производства, а именно мультипликативные производственные функции, рассматривается поведение инвестора в зависимости от возмущения производственных функций.

Постоянные изменения, происходящие в экономическом развитии стран, требуют новых подходов к обоснованию структуры производительных сил.

Очевидно, что одним из приоритетных направлений структурной политики является под-

держка и развитие отраслей промышленности, способствующих насыщению рынка товарами народного потребления местного производства.

Как известно, возможности любого производства определяются качеством и количеством имеющихся ресурсов, степенью их использова-

© Е.А. Заболотня, 2008